

אֲתָמֶר הַלּוּאֹת יוֹם טוֹב וְכו' - ואף בהלוואת שבת נחלקו (ראה תוס' ד"ה דאִיגְלָאִי; מאירי; וכן מוכח מהגמ' להלן), אלא שהמעשה שבא לפניהם היה ביום טוב, ולכן דיברו ביום טוב (לשון הזהב; וראה חתם סופר).

דַּאי אֲמַרְתָּ נִתְּנָה לִתְּבַע אֶתִּי לְמַכְתָּב - ולא די בכך שאומר בלשון 'השאלני' דוקא, שאילו ניתנה ליתבע, חושש שלא יפרע לו עד שיכופנו בבית דין ויעבור זמן מרובה, ושמא יבוא לכתוב כדי שיזכור הדברים עד שיבוא לפני בית דין, אבל אם לא ניתנה ליתבע, אלא נפרע ממנו בעצמו, די בכך שעושה היכר ואומר בלשון 'השאלני' דוקא, ואין חשש שיבוא לכתוב (ח' הר"ן; וראה גם רשב"א וריטב"א).

דַּאי אֲמַרְתָּ לֹא נִתְּנָה לֹא יָהִיב לִיָּה וְכו' - גם ללא טעם זה ניתנה הלוואת יום טוב ליתבע, ככל הלוואה שניתנה ליתבע, ורבה הוצרך לטעם זה רק כדי לבאר מדוע לא חשש לטעמו של רב יוסף שעלול לכתוב (שפת אמת).

אָמַר לֹא בְּעֵינָא דְּלִיקוּם בְּדִינָא וְדִינָא - שאינו רוצה לטרוח ולבוא לדין ולברור דין, ולכן מעדיף ליטול ממנו משכון (רש"י). ויש שפירש, שהמלוה חושש שאם ילך לדון עם הלוה בבית דין, לא ימצא ראייה מוכחת כנגדו, ויפסיד, ולכן מעדיף ליטול משכון (מיוחס לר"ן).

ומשמע שכאשר מוכר את המשכון עבור פירעון חובו, אין צריך לדון עמו בבית דין, ויש ללמוד מכאן שמלוה שנטל משכון מהלוה, אם הגיע זמן הפירעון והלוה לא פרע, יכול למכור את המשכון ולפרוע ממנו את חובו, ואין צריך לשום אותו בבית דין (ריטב"א).

וְאִי לֹא נִתְּנָה לִתְּבַע מֵאֵי מְשֻׁמֵּט - הרי הלוואה זו משומטת ועומדת, כיון שאין בית דין נזקקים לכפותו לפרוע (רש"י). ויש שפירשו שקושיית הגמ' היא בדרך 'ממה נפשך', שאם פירוש 'משמט' הוא שלא יתבעו בבית דין, הרי בלאו הכי הלוואה זו לא ניתנה ליתבע בבית דין, ואם פירשו שצריך לומר משמט אני, הרי כיון שלא ניתנה ליתבע אינה בכלל 'לא יגוש' (דברים טו, ב), וכל שאינו בכלל 'לא יגוש' אינו בכלל הפסוק (שם) 'זה דבר השמיטה', שממנו לומדים שצריך לומר משמט אני (רשב"א; ריטב"א).

הַמְּחִיזֵר חוֹב בְּשִׁבְעִיטָה - בזמן שהשביעית נוהגת, ועברה עליו שביעית ואחר כך החזירו, אבל אם החזירו בשביעית עצמה אין צריך לומר 'משמט אני', ששביעית אינה משמטת אלא בסופה (רש"י גיטין לו, ב ד"ה המחזיר). ויש שפירש, ש'בשביעית' היינו בזמן שעומד באיסור מחמת השביעית, והיינו לאחר שעברה השנה השביעית ונשמט החוב (רא"ש שביעית י, ח).

רָבָה בַּר עֲזַרְיָה מֵיֶעֱרֹם אֵיֶעֱרֹמִי - לאחר יום טוב היה לוקח מהלוה חפץ כלשהו, ומעכבו אצלו (רש"י). ויש שפירש, שלא היה תובע את הלוה, אלא היה מבקש ממנו הלוואה, וכאשר היה מקבל את מעות ההלוואה, היה אומר לו שמעות אלו יהיו עבור פירעון ההלוואה שהלוה לו ביום טוב (ורבנו חננאל). וטעם ההיתר לעשות כן, שאע"פ שהלוואת יום טוב לא ניתנה ליתבע, מכל מקום רשאי המלוה לתפוס את ממון הלוה עבור פירעונה (ע"פ רשב"א וריטב"א).

■ להלכה, הלוואת יום טוב, וכן הלוואת שבת, נתנו ליתבע בבית דין [כדעת רבה] [ש"ע או"ח תקכה, א, ומשנ"ב שם, ג].

וְלִטְעֻמָּךְ וְכו' וְהָא קָא חֲזִינֵין נָשִׁי וְכו' - ואין לומר שרבה בר רב חנן העדיף להקשות מכך שלא מוחים בידן מלספק וכו' כיון שזו משנה מפורשת [ואילו איסור הישיבה על פתח המבוי נתקן רק על ידי האמוראים], משום שעל קושיא זו אפשר לתרץ שאין מוחים בידם מכיון שטעם הגזירה אינו שייך בזמן הזה, שאינו מצוי שיבואו לתקן כלי שיר, והיה לו להקשות מדוע אין מוחים בידן מלהניח את הכד בפתח המבוי, שטעם גזירה זו שייך גם בזמן הזה (ריטב"א).

מוֹטָב שְׂחִיָּה שׁוֹגְגִין וְאֵל יָהוּ מְזִידִין - ודוקא אם יודע בודאי שלא יקבלו ממנו, אבל אם אפשר שיקבלו ממנו, צריך למחות בהם (תוס' לעיל נה, א ד"ה ואע"ג; רא"ש בצה ד, ב). וכל זה כשהם שוגגים, אבל אם יודעים שהדבר אסור ועוברים במזיד, חייב למחות בהם גם אם ברור לו שלא יקבלו ממנו (יראים כג; ריטב"א), ובלבד שאינם פורקי עול לגמרי, כגון מחללי שבת בפרהסיא, שיצאו מכלל 'עמיתך' ואינו חייב להוכיחם (ביאה"ת תרה, ב ד"ה אבל).

וְלֹא הִיא לֹא שְׁנָא בְּדִרְבָּנָן וְלֹא שְׁנָא בְּדִאֲוִרִיָּתָא - ודוקא אם עברו על דין שאינו מפורש בתורה אלא נלמד מדרשה [כמו תוספת יום הכיפורים (ראה יומא פא, ב)] אין צריך להוכיחם, אבל אם עברו על דין המפורש בתורה ודאי מזידים הם, ומוחים בהם עד שמפירו מן האיסור (בעל העיטור הל' י"ט קמ, א, הובא בר"ן ביצה טז, ב מדפי הר"ף וברא"ש שם ד, ב; רשב"א שם ל, א ומשנ"ב תרה, ו בדעתו).

דְּקָאֲכִלִי וְשִׁתּוּ עַד שֶׁתַּחֲשֹׁךְ - ומכאן שיש שיעור לתוספת יום הכיפורים, ולא די שיפסיק מאכילה סמוך לחשיכה, שהרי ודאי שאותן נשים לא אכלו עד שחשיכה ממש ולמרות זאת מבואר בגמ' שעברו על תוספת יום הכיפורים דאורייתא. ושיעור התוספת לא נתברר, ולכן יש להזהר להפסיק מבעוד יום, מעט קודם בין השמשות (תוס' ביצה ל, א ד"ה תרה; רא"ש יומא ח, ח; וראה ר"ן ביצה טז, ב מדפי הר"ף שחולק, וראה ראש יוסף בביצה שם, וחתם סופר כאן, בבאור מחלקתם).

■ להלכה, צריך לפסוק מאכילה ושתיה בערב יום הכיפורים קודם בין השמשות, ולהוסיף מן החול על הקודש, וזו תוספת זו אין לה שיעור (ש"ע או"ח תרה, א, וראה במשנ"ב שם פרטים נוספים). והאוכלים ושותים בערב יום הכיפורים עד שחשיכה, ואינם יודעים שמצוה להוסיף מן החול על הקודש, אין מוחים בידם. ודוקא בידוע בודאי שלא יקבלו ממנו, אבל בספק שמא יקבלו, צריך למחות [כדעת תוס' והרא"ש]. ואם יודעים את האיסור ועוברים במזיד, צריך למחות גם אם ברור לו שלא יקבלו [כדעת היראים]. וכן באיסור המפורש בתורה, מוחים בידם [כדעת בעל העיטור] [ש"ע ורמ"א שם א-ב, ומשנ"ב שם, ג ו-ה].

בְּשֶׁכֶת הוּא דְּאִסֵּר אֶבֶל בְּחֹל שְׁפִיר דְּמִי, לִימָא מִתְּנִיתִין דְּלֹא כְּהֵלֵל וְכו' - ומדברי המשנה 'שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן וכו', וכן האשה מחבירתה ככרות', אין להוכיח שמשנתנו אינה סוברת כהלל, משום שההלל מודה בשאלה שהיא לזמן מועט ויכול המשאל לתובעה בכל עת שירצה [כדעת רש"י (ראה ביאורים לעיל ע"א ד"ה השאלני)], כיון שאין לחשוש שבזמן מועט כזה יתייקר החפץ, ורק מכך שבשבת אסור לומר 'הלוני', ומשמע שבחול מותר, מוכיחה הגמ' שמשנתנו אינה סוברת כהלל, שהרי סתם הלוואה היא לשלשים יום, ולדעת הלל אסור משום שיש לחשוש שיתייקר החפץ (רשב"א; ריטב"א).